

bok recensioner

En bok för äldre — de som är och de som kommer att bli

Modern åldringsvård

TORBEN GEILL

Bokförl. Prisma 133 sid.

Pris kr 11:50.

Torben Geills insatser inom gerontologin och geriatrikens områden har varit epokgörande. Köpenhamnsinstitutionen De Gamles By utvecklades under hans dryga tre decennier som chef till en modellinstitution för rehabilitering och aktivering av sjuka och åldrande människor. Samtidigt har där en banbrytande forskning bedrivits på åldersstatistikens område; Torben Geill och hans medarbetare har särskilt ägnat sig åt att studera omhändertagandeni-våer och rehabiliteringsmöjligheter.

År 1965 utgavs i Danmark Torben Geills lilla skrift "Ålderdomsproblem" som nu föreligger i svensk översättning och här har fått den snävare och kanske mindre adekvata titeln "Modern åldringsvård". Den överspänner nämligen ett långt vidare fält än den moderna åldringsvårdens.

Det första kapitlet ägnas dels en historisk tillbakablick på de gamla tänkarnas funderingar över ålderdomen, dels en sammanställning av de olika faktorer som påverkar människans livslängd.

Två därpå följande, utmärkta avsnitt, beskriver sedan översiktligt och för den medicinskt skolade lättfattligt, det normala ålderandets biologi och åldersjukdomarna. Som medicinare upplever jag författarens framställning (om än bara på ett fåtal punkter) något kontroversiell, t. ex. då han anger fetma och därmed överbelastning som en huvudorsak till uppkomsten av leddegeneration. Kanske är våra skilda uppfattningar i denna och några liknande frågor betingade av lokala dogmer — vad vet jag?

Ett kapitel om ålderdomens sociala problem med utblickar till många olika länder, berättar informativt om ekonomiska aspekter, om bostäder, sjukhus, hälso-centra och de möjligheter till fritidsaktiviteter som står den åldrade, kanske rörelsehindrade människan till buds. Det berör också ingående de anpassningssvårigheter som kan uppkomma vid pensioneringen, som ju för den enskilde innebär ett abrupt slut på en meningsfylld verksamhet.

Ett annat kapitel berör "levnadsregler för äldre" med tips om mat, kläder, hygien m. m. Ett alldeles utomordentligt förslag till tvåveckorsmatsedel är lånat från en skrift "Rätt mat på äldre dar" som Semper AB utgivit i samarbete med Odontologiska fakulteten vid universitetet i Umeå. Där finns tips om omväxlande och lättlagad mat, inte bara för äldre utan också väl värda att rekommendera för matglada, näringsmedvetna och jäktade yngre.

Tre avslutande kapitel om förbyggande gerontologi och geriatrik, gerontologisk forskning och personalutbildning är till stora delar upprepningar av tidigare avsnitt, och innehållet skulle med fördel kunna disponeras om och koncentreras. Där finns dock ett värdefullt avsnitt om bildandet av den första internationella lilla sammanslutningen för åldersforsk-

ning år 1938 och om hur denna sedan växt till en stor organisation "International Association of Gerontology", i vilken Torben Geill gjort stora insatser och där han också länge varit ordförande. Ett annat avsnitt tar upp svårigheterna med personalrekryteringen till det onekligen många gånger tunga men ofta ändå så tacksamma arbetet i sluten geriatrisk vård.

Till de ofta återkommande medicinska termerna finns en lista med ordförklaringar, varefter en litteraturförteckning och utförligt register följer.

Denna lilla bok är väl kanske i första hand avsedd för medicinskt obevandrade, av åldrandets problem, intresserade läsare men kan ha mycket att ge också sjukvårdspersonal av alla kategorier.

Författarens kunnighet, optimism och hängivenhet följer läsaren genom boken och i dess avslutning anar man de motiv som väglett Torben Geill i hans livsverk: "Vi människor har en beklaglig benägenhet att glömma snabbt. De äldre generationerna har skapat den grundval på vilken vår egen tillvaro bygger. Vi har därför en oavvislig plikt att på bästa sätt sörja för att de kan njuta sitt otium under så betryggande sociala förhållanden som möjligt och vid bästa hälsa. Blott på det sättet kan vi skapa ett lyckligt samhälle".

Inger Hallström

Neurologisk handledning

EDWIN R. BICKERSTAFF

Elementär neurologi

Natur och Kulturs Vårdräkesböcker 1971.

Bokförl. Natur och Kultur

175 sid. Pris kr 23:—.

Att skriva enkla handledningar i neurologi är förvisso icke lätt. Förlaget uppger att denna bok vänder sig till sjuksköterskor, sjukgymnaster, arbetsterapeuter och överhuvudtaget all personal som sysslar med neurologisk och medicinsk rehabilitering. Om så är fallet skulle boken ha skrivits på ett annat sätt med tyngdpunkt lagd på behandlingsaspekterna. Man får nu ta en ganska torr genomgång av neurologiska elementa med en uppställning i stort sett motsvarande en förkortad handbok för medicinare. Mycket sällsynta tillstånd som sarcoidos i nervsystemet, chondrom, platybasi, hemiballism, hypertrofisk neurit etc skulle lämpligen utgå medan man i kapitlet "den hemiplegiske patienten" skulle önska mer än en halv sida (boken är dock på 174 sidor), "trycksår" mer än en dryg tredjedels sida etc. De neurogena blåsrubbningarna får en mycket styvmoderlig behandling. Dessa är dock utomordentligt vanliga i neurologiskt klientel, inte enbart vid traumatisk paraplegi utan vid parapareser av olika slag, vid MS etc. Författaren avvisar att kateter à demeure (KAD) skall läggas in om blåsan står utspänd eller urinretention förelegat mer än 8 timmar. Det riktiga är att omedelbart lägga KAD — för att just undvika att blåsan skall bli utspänd — såvida patienten ej införs på specialavdelning för paraplegier där i vissa fall intermittenta kateteriseringar är att förordas. Författaren anger, att vid permanent inkontinens är kateter kopplad till en bärbar urinbehållare. Detta är också ej i

överensstämmelse med god medicinsk vård. Vid permanent inkontinens bör patienten i görligaste mån göras kateterfri (med urinbehållare).

Man anger under vårdkapitlet att sjuksköterskan skall särskilt se på pupillernas storlek vid risk för inklämning. En vidgning av pupillen på ena sidan kan vara ett första tecken på detta. Det hade då varit på sin plats att samtidigt ange hur viktigt det är att kontinuerligt mäta blodtryck, observera andningen och skiftningar i psykisk kontaktbarhet.

Den neurologiska terminologin upptar en lista omfattande 7 sidor. Vissa definitioner är språkligt oklara och ibland oriktiga: "sensorisk nivå" anges som "en nivå där nedsatt eller förändrad känsel övergår i normal" — om sensibilitet talas ej. "Spasticitet": "stelhet med ökat motstånd som omfattar vissa muskler mer än andra". De anförda exemplen får räcka.

Boken kan vara av ett visst värde för vårdpersonal på en neurologisk avdelning. Däremot kan den ej rekommenderas för den personal som arbetar eller vill utbildas i neurologisk eller medicinsk rehabilitering. De somatiska vårdaspekterna är bristfälligt behandlade, de psykiska och sociala vårdaspekterna saknas.

Olle Höök

Lämplig introduktion om psykiska reaktioner på handikapp

POUL FATUM
JÖRGEN HVIID
Handikapplära

Bokförlaget Prisma

152 sid. kr 12:50.

Varje handikapp av fysisk eller psykisk art utgör i sig själv förutsättningen för att ett andra handikapp skall uppstå. Detta sekundära handikapp kan beskrivas som den psykiska avspeglings som det egentliga handikappet liksom en slagskugga kastar över den handikappades personlighetsutveckling. Problematiken kring detta andra handikapp, med uppkomstmekanismer, komplikationer och terapeutiska utblickar, behandlas i en nyutkommen bok, "Handikapplära" utgiven av bokförlaget Prisma, Stockholm 1971 av Poul Fatum och Jörgen Hviid. Den utgörs i huvudsak av en översättning till svenska av det danska originalet med samma titel som utkom 1969. Den svenska upplagan har kompletterats med ett kapitel om specialundervisning i Sverige av Stig Näslund.

Boken har tillägnats dem som på olika sätt tvingas möta den handikappades problemvärld och vänder sig till föräldrar, lärare, vårdpersonal och terapeuter av olika kategorier.

Författarna utgår ifrån den moderna djuppsykologiens studium av bakgrunden till konflikter med omgivningen, av barndomsupplevelsens betydelse för personlighetsdaningen och av själslivets utveckling under livets olika åldrar. Den handikappade upplever tidigt upprepade nederlag och besvikelser, som ofta resulterar i en uppgiven depressiv livsinställning. Det blir då bl.a. lärarens uppgift att ta reda på barnets aktuella prestationsnivå och försöka upp-

ställa individuellt uppnåeliga mål. Det är i själva verket en av den moderna skolundervisningens grundidéer att inte uppställa en absolut och rigid kravnivå, som är ouppnåelig för en kategori av elever.

I den handikappades primärgrupp, familjen, kan föräldrarnas reaktion på ett handikappat barns födelse, beteende och utseende verksamt bidra till att åstadkomma sekundär påbyggnad på ett förefintligt primärt handikapp. Det handikappade barnets förhållande till sina syskon är komplicerat och genomgår flera olika stadier, vilket på ett intressant sätt belyses i boken. I kamratkretsen väljs den handikappade mindre ofta till vän. Dock accepteras den handikappade så småningom tämligen väl av den trängre kretsen kring honom, t ex i den egna klassen, i grannskapet osv, men sällan helt utanför denna krets. Karaktäristiska reaktioner från den handikappades sida gentemot påfrestningarna från omgivningen är passivitet, rädsla, osäkerhet, avund eller aggressivitet.

Bland terapeutiska metoder nämner man uppgifter som doserats så att de är möjliga att lösa för den handikappade, grupparbete, information av de icke handikappade i omgivningen om handikappets art, etc. På institutioner måste man beakta att såväl moderns som faderns dagliga närkontakt med barnet skall ersättas av personalen. Risken för understimulation betonas.

Boken är genomgående lättillgängligt skriven trots att den rikhaltigt citerar undersökningsresultat som bas för framställningen. Detta gör att den är väl läsvärd och kan rekommenderas som introduktion för personalgrupper som handskas med handikappade barn och ungdomar. Stig Näs-lunds sammanfattning om specialundervisning i Sverige är starkt

komprimerad och behandlar i korthet undervisningsformerna för samtliga större handikappgrupper, vilket ytterligare ökar bokens matnyttighet för svenska förhållanden.

Till sist en kritisk synpunkt: Bokens titel "Handikapplära" associerar säkert för de flesta till ett betydligt större område än det som boken avhandlar. En titel som mera direkt utvisar bokens speciella ämnesområde vore berättigad.

Lars Hedenberg

Afasiträning

VALERIE EATON GRIFFITH

Efter hjärnblödning — Tal- och skrivträning i hemmet för afasi-patienter

Bonniers bokförlag 128 sid.
Kr. 27:50

På Albert Bonniers förlag i serien Bonniers Uggleböcker har utkommit en bok av Valerie Eaton Griffith: *Efter hjärnblödning*. Författarinnan beskriver hur hon praktiskt hjälpt till med tal- och skrivträning i hemmet för två patienter sedan de utskrivits från sjukhus där de påbörjat afasibehandling. Då det ofta är värdefullt med fortsatt tal- och skrivträning under en längre tid efter den akuta vårdens som ges på sjukhus eller rehabiliteringsklinik behöver anhöriga och vänner få information och idéer hur de praktiskt kan hjälpa till med träning och språkstimulering.

Boken handlar om en engelsk skådespelerska som insjuknar i hjärnblödning i Californien. När hon kom ut från sjukhuset fick hon först regelbunden talterapi av afasipedagog en timme om dagen under fyra veckor. Vid hemkomsten till England led hon fortfarande av c:a 75 % afasi, kunde varken läsa, skriva eller hantera siffror. Hon hade ingen

initiativkraft. Hennes make ställdes inför stora problem och förstod att hon behövde vidare hjälp och träning. Han satte då igång ett "katastrofprogram för amatörundervisning". Han kontaktade kvinnliga släktingar, vänner och grannar, som kunde komma en eller två timmar varje vecka och gjorde upp ett schema, där de fick sina bestämda tider. Den ena "läraren" avlöste den andra under sex timmar per dag. Givetvis med uppehåll för lunch och middagsvila för patienten. Ingen av dessa "lärare" hade någon speciell utbildning i talterapi. Det viktiga var att aktivera och språkstimulera patienten. Efter sex månader hade patienten fått nog av denna verkligt ansträngande rutin och hon ville vila. Hennes make ansåg att den intellektuella förmågan höjts med 25 %. Vid denna tidpunkt tog Valerie Eaton Griffith över behandlingen endast ett par timmar varje morgon och så fick patienten hemuppgifter. Under nästan två års tid tränade bokens författarinnan patienten. Vi får i boken följa hennes arbete med i första hand skådespelerskan, men även en manlig patient, författare. Samma övningsmetodik användes till båda patienterna, men hon märker att det som passar den ene ej alltid passar den andre. Om någon påbörjad övning ej passade slutade hon omedelbart och försökte ett annat grepp.

Boken ger exempel på tal- och skrivövningar och förslag till utformning av samtal mellan lärare och patient. *Det är viktigt att använda dessa goda och praktiska idéer och uppslag på rätt sätt*, för det finns inte en afasi-patient som är helt lika den andra, vilket även doktor Gunnar Bjuggren poängterat i sitt förord och man vill instämma då han konstaterar: "detta är en bra bok". Boken kan bli till hjälp för anhöriga och vänner till en afasi-patient i

den fortsatta rehabiliteringen efter utskrivning från sjukhus där i bästa fall patientens afasibehandling redan påbörjats. Den personal som kommer i kontakt med afasipatienter bör läsa boken, som är ett utmärkt exempel på hur viktig miljöterapi är för dessa patienter. Att motverka isolering och språkstimulera på ett enkelt sätt beskriver författarinnan i boken. Den bästa användningen av boken för en anhörig sker i samråd med logoped eller afasipedagog, som känner de svårigheter afasipatienten har. Då kan boken användas på rätt sätt.

Stina Linell

Vägledning för patientcentrerad vård

RITVA VETELÄSOU

Handbok i sjukvård

Natur och Kultur, 265 sid. Kr 26:—.

Ett gemensamt mål i all sjukvårdsutbildning är som bekant att

göra eleven så patientinriktad som möjligt. Patienten är en individ — inte ett nummer — i ett helhetsmönster där man måste ta hänsyn till såväl fysiska som psykiska och sociala aspekter.

"Handbok i sjukvård" är ett hjälpmedel i denna strävan. Stor vikt läggs nämligen vid den sjuka människans totala livssituation samt vid personalens och inte minst patientens egna möjligheter att påverka den. Förutsättningen för god vård är ett gott samarbete mellan vårdare och patient. Ett bra vårdförhållande och patientens egen vilja att tala om sina angelägenheter befrämjas om vårdpersonalen har förmåga att styra ett samtal. Ett helt avsnitt ägnas därför åt samtals teknik. Boken vänder sig till sjuksköterskor och annan vårdpersonal. Sjuksköterskans uppgifter och ansvar behandlas ingående. I det sjukvårdsavsnitt, som till stor del upptar primärvård bör särskilt nämnas bra exempel på vårdplaner och ett värdefullt observationsschema.

På vissa punkter avviker vården från det i Sverige vedertagna, exempelvis att katetrisering utföres för att få prov till bakteriologisk undersökning eller att en intramuskulär injektion vanligtvis ges i lårmuskeln. Kapitlet om sjuksköterskans pedagogiska verksamhet är utmärkt. Där poängteras bl. a. sjuksköterskans hälsovårdsupplysande ansvar.

"Handbok i sjukvård" är ett värdefullt tillskott till den litteratur, som upptar elementär sjukvård. Texten är lättläst, men för att boken skall göra succé i undervisningen borde materialet ha systematiserats bättre, en del ålderdomliga bilder bytts ut och utformningen gjorts roligare och mera modern. Ändå ger boken en mycket positiv behållning. Den rekommenderas att användas som komplement i undervisningen i ämnet hälso- och sjukvård i grundläggande sjukvårdsutbildning.

Birgit Nyström

NACKA KOMMUN

söker — under förutsättning av kommunalfullmäktiges godkännande — för tillträde snarast

EN SKOLLÄKARE

— HELTID

(Eller två läkare med halvtidstjänstgöring)

Läkaren skall tjänstgöra vid skolväsendet i Nacka, men viss del av tjänstgöringen kan komma att förläggas till förskolorna.

Det är önskvärt att sökanden har specialistkompetens i pediatrik. Erfarenhet av skolhälsovård betraktas som en merit.

LÖN kommer att fastställas vid förhandlingar.

UPPLYSNINGAR: Skoldirektör Eric O. Jansson, tfn 08/716 90 20 ankn 230.

Ansökningstiden utgår den 29 oktober 1971

ANSÖKAN ställs till Nacka kommun och insändes under adress Personalkontoret, Box 362, 131 03 Nacka 3.

För anställningen tillämpas kommunala kollektivavtal m. m. Tjänstbarhetsintyg avlämnas efter anmodan.